

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การรับรู้ความรู้สึกเป็นพื้นฐานของการรับรู้ อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ (1) ทฤษฎีทางประสาทวิทยาศาสตร์กล่าวถึงการรับรู้ความรู้สึกว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้ โดยเริ่มจากการมีสิ่งเร้าภายนอกหรือภายในร่างกายกระตุ้นเซลล์รับรู้ความรู้สึก (receptor cells) ของอวัยวะรับรู้ความรู้สึก (sense organs) เช่น ตา หู จมูก ผิวหนัง ลิ้น รวมถึงกล้ามเนื้อ เอ็นและข้อ ซึ่งเซลล์รับรู้ความรู้สึกแต่ละชนิด จะตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง อีกทั้งสิ่งที่มากระตุ้นต้องมีพลังเพียงพอ จึงจะทำให้เซลล์รับรู้ความรู้สึกเกิดปฏิกิริยาตอบสนองและส่งสัญญาณไฟฟ้าเคมีออกไปยังระบบประสาทส่วนกลาง เกิดเป็นการรับรู้และตอบสนองเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ (2) อย่างไรก็ตามนักประสาทวิทยาต่างยอมรับว่าแม้กระบวนการรับรู้ความรู้สึกของคนปกติทั่วไปจะเหมือนกัน แต่กลไกทางระบบประสาท ร่วมกับปัจจัยทางกรรมพันธุ์และสภาพแวดล้อม ทำให้แต่ละคนมีความชอบและความไวต่อการรับรู้ความรู้สึกไม่เท่ากัน อันเป็นสาเหตุทำให้แต่ละคนแสวงหาสิ่งเร้าต่างชนิดกัน และตอบสนองต่อสิ่งเร้าชนิดเดียวกันไม่เหมือนกัน (3-5) อาทิเช่น บางคนทำงานได้ดีในที่เงียบ ๆ บางคนชอบทำงานพร้อมเปิดเพลงเบา ๆ ขณะอีกหลายคนชอบทำงานพร้อมสวมหูฟังเพลงร็อกดัง ๆ (5) เป็นต้น

ปัจจุบันมีผลการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมาก ที่ชี้ให้เห็นถึง ผลของการรับรู้ความรู้สึกต่อระบบสรีรวิทยา อารมณ์ความรู้สึก และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล เช่น ผลการศึกษาทางสรีรวิทยาในผู้มีบุคลิกภาพแบบแสวงหาความตื่นเต้นเร้าใจสูง และผู้มีบุคลิกภาพแบบแสวงหาความตื่นเต้นเร้าใจต่ำ (high and low sensation-seeker traits) พบว่ากลุ่มแรกมีอัตราการเต้นของหัวใจลดลงเมื่อได้รับสิ่งเร้าใหม่ ๆ ขณะที่กลุ่มหลังมีอัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้น มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความหวาดกลัว เก็บตัว และพยายามหลีกเลี่ยงต่อสถานการณ์เดียวกัน (6) จากผลการศึกษาผู้มีภาวะอ่อนล้า (fatigue) ในแผนกอายุรกรรม พบว่าสิ่งเร้าที่มากเกินไปทำให้ผู้ป่วยมีอาการอ่อนล้าเพิ่มขึ้น และมีอาการลดลงเมื่อได้รับสิ่งเร้าที่ตนสนใจ (7) และผลการศึกษาผู้มารับบริการในแผนกฟื้นฟูสมรรถภาพ พบว่าร้อยละ 57 อาการกระสับกระส่ายลดลงเมื่อได้ฟังเพลงที่มีเนื้อหาสงบและผ่อนคลายหลังอาหารเย็นทุกวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ (8) เป็นต้น

ในกลุ่มของผู้ติดสุราที่เช่นกัน ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการเสพสุราเกี่ยวข้องกับรูปแบบการรับรู้สติ เช่น ผลการศึกษาความสามารถในการได้ยิน พบว่าผู้ติดสุราไม่สามารถรับรู้เสียงที่มีระดับเสียงต่ำ ๆ ได้ (9) ผลการศึกษาความสามารถในการรับกลิ่น พบว่าผู้ติดสุรามีความสามารถในการแยกแยะกลิ่นลดลง (10, 11) และผลการศึกษาความสามารถในการรับรส พบว่าระดับการรับรสของผู้ติดสุรา ตอบสนองได้ดีต่อระดับการรับรสที่มีความเข้มข้นสูงเท่านั้น (12-14) เป็นต้น ซึ่งผลของการเสพราย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่านำมาซึ่งผลกระทบต่าง ๆ มากมาย เช่น ทำให้สมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับข้อมูลและการส่งงานออกไปยังกล้ามเนื้อและอวัยวะเสื่อมถอย ทำให้การควบคุมอารมณ์ความรู้สึก ความจำ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการทำหน้าที่ทางสังคม และการประกอบอาชีพ ทำงานถดถอยลง (15) ก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น โรคตับแข็ง ความดันโลหิตสูง มะเร็งกล่องเสียง (16) โรคหาวดระแวงเพราะพิษสุรา จิตหลอน โรคคลั่งเพื่อ เป็นต้น (17) และที่สำคัญผู้ติดสุราเป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการเสพซ้ำสูง ซึ่งการกลับมาเสพซ้ำแต่ละครั้งย่อมทำให้เกิดการสูญเสียเพิ่มมากขึ้นกับผู้ป่วยและญาติ ทำให้ญาติเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย เกิดการทะเลาะวิวาทหรือใช้ความรุนแรงต่อกัน (18) อันทำให้ผู้ป่วยเกิดความเครียดและกลับมาเสพซ้ำอีก เช่น ผลการศึกษาในต่างประเทศ พบว่าก่อนที่ผู้ติดสุราเพศชายจะกลับมาเสพซ้ำเคยมีประวัติเครียดอย่างรุนแรงและยึดถือ 1-2 ครั้ง (19) เช่นเดียวกับผลการศึกษาในประเทศไทย พบว่าความเครียดเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้ผู้เสพสุราหันกลับมาเสพซ้ำอีกครั้ง (20)

จากผลกระทบของรูปแบบการรับรู้สติและความเครียด ต่อสุขภาพและการดำเนินชีวิตดังที่กล่าวมา ประกอบกับสถิติผู้ติดสุราที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2551 พบว่ามีอัตราการเสพซ้ำถึงร้อยละ 38 (21) ผู้วิจัยในฐานะนักกิจกรรมบำบัดในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการรับรู้สติและความเครียด ของผู้ติดสุราที่กลับมาเสพซ้ำ โรงพยาบาลสวนสราญรมณ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบโปรแกรมทางกิจกรรมบำบัดสำหรับผู้ติดสุราที่กลับมาเสพซ้ำต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจรูปแบบการรับรู้ความรู้สึกของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อสำรวจความเครียดของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการรับรู้ความรู้สึก และความเครียดของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เพื่อศึกษาอำนาจจำแนกเชิงพยากรณ์ระหว่างรูปแบบการรับรู้ความรู้สึก และความเครียดของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ (correlation study) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการรับรู้ความรู้สึกและความเครียดของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทำการศึกษาในผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยาซึ่งเข้ารับการรักษาแบบผู้ป่วยใน โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2553 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือประเมินรูปแบบการรับรู้ความรู้สึกเพื่อพัฒนาระบบประสาทสำหรับคนไทยของ เทียม ศรีคำจักร์ และคณะ (22) และแบบวัดความเครียดสำหรับคนไทยของ สุชีรา ภัทรายูตวรรตน์ และคณะ (23)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบรูปแบบการรับรู้ความรู้สึก และความเครียดของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการรับรู้ความรู้สึก และความเครียดของผู้ติดเชื้อที่กลับมาเสพยา โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เป็นแนวทางในการพยากรณ์ความเครียดและความโน้มเอียงการเสพยา โดยใช้รูปแบบการรับรู้ความรู้สึกของผู้ติดเชื้อ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เป็นแนวทางในการให้บริการทางกิจกรรมบำบัด แก่ผู้ติดเชื้อที่มาทำการรักษาใน โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการรับรู้ความรู้สึก (Sensory Patterns) หมายถึง รูปแบบของความชอบทางการรับรู้ความรู้สึก (sensory preferences) และรูปแบบของระดับการรับรู้ความรู้สึก (sensory thresholds) ด้านการมองเห็น (sight) การได้ยิน (sound) การรับกลิ่น (smell) การรับรส (taste) การสัมผัส (touch) และการเคลื่อนไหว (movement) ที่ประเมินได้จากเครื่องมือประเมินรูปแบบการรับรู้ความรู้สึกเพื่อพัฒนาระบบประสาทสำหรับคนไทยของ เทียม ศรีคำจักร์ และคณะ (22)

รูปแบบของความชอบทางการรับรู้ความรู้สึก (Sensory Preferences) หมายถึง ความรู้สึกด้านที่แต่ละคนชอบใช้มากเป็นพิเศษตามเครื่องมือประเมิน Thai Sensory Profile Assessment Tool /TSPA Module 1

รูปแบบของระดับการรับรู้ความรู้สึก (Sensory Thresholds) หมายถึง ปริมาณของสิ่งกระตุ้นทางการรับรู้ความรู้สึกที่ระบบประสาทรับรู้ความรู้สึกของแต่ละคนต้องการสำหรับการตอบสนองตามเครื่องมือประเมิน Thai Sensory Profile Assessment Tool /TSPA Module 2

ความเครียด หมายถึง สภาวะที่ผู้คิดสุราที่กลับมาเสพซ้ำรู้สึกไม่มีความสุขหรือไม่สบายซึ่งเกิดจากการประเมินของผู้คิดสุราเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ตามแบบวัดความเครียดสำหรับคนไทยของ สุชีรา ภัทรายุตวรรัตน์ และคณะ (23)

ความเครียดด้านความรู้สึกเชิงลบ หมายถึง ภาวะความเครียดในด้านไม่ดีหรือก่อให้เกิดโทษ ตามแบบวัดความเครียดสำหรับคนไทย / ข้อ 1-12

ความเครียดด้านความรู้สึกเชิงบวก หมายถึง ภาวะความเครียดในด้านดีหรือก่อให้เกิดคุณประโยชน์ ตามแบบวัดความเครียดสำหรับคนไทย / ข้อ 13-24

ผู้คิดสุราที่กลับมาเสพซ้ำ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่าเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางพฤติกรรมและจิตประสาทซึ่งเกิดจากการเสพแอลกอฮอล์ ตามเกณฑ์บัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ (International Classification Diagnosis [ICD-10]) ผ่านการบำบัดรักษามาแล้วอย่างน้อย 1 ครั้ง และเข้ารับบริการแบบผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี